

Ὁ Δαμάσκιος



ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Δαμάσκιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Δαμασκὸν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκαετίας τοῦ 460, γόνος πλουσίας οἰκογενείας. Κατὰ τὴν δεκαετίαν τοῦ 480 μετέβη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν Ρητορικὴν εἰς τὴν πεφνημισμένην σχολὴν τοῦ Ὁραπόλλωνος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπιτύχει νὰ ἀπομακρύνῃ πολλοὺς χριστιανοὺς μαθητὰς του ἀπὸ τὸν χριστιανισμὸν καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρει εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας. Ὁ πατὴρ μάλιστα τοῦ Ὁραπόλλωνος, ὁ Ἀσκληπιάδης, ἦτο βαθὺς γνώστης τῆς αἰγυπτιακῆς θεολογίας.

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Δαμάσκιος ἤλθε εἰς ἐπαφὴν μὲ πολλοὺς διακεκριμένους φιλοσόφους: τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀσκληπιάδου Ἡραΐσκον, εἰδικὸν εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν θρησκείαν, τὸν Ἀσκληπιόδοτον καὶ βεβαίως μὲ τὸν ἐφεξῆς διδάσκαλόν του Ἰσίδωρον. Ὁ Δαμάσκιος ἀμέσως διεκρίθη εἰς τὴν Σχολὴν· χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι ὅτι τοῦ ἀνετέθη μάλιστα νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπικήδειον τῆς Αἰδεσίας, διακεκριμένου μέλους τῆς ἀλεξανδρινῆς κοινωνίας, γνωστῆς διὰ τὴν φιλανθρωπικὴν τῆς δρασίαν.

Ἡ δεκαετία τοῦ 480 εἶναι ταραγμένη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔχομε τὴν ἀποτυχημένην ἀνταρσίαν τοῦ Ἰλλου, ὑποστηρικτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατὰ τοῦ Ζήνωνος, τὸν διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Πέτρου τοῦ Μωγκοῦ, ἐνῶ ἡ σχολὴ καθίσταται πεδῖον διαξιφισμῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ χριστιανῶν. “Ἠγέτης”

τότε τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀνεδείχθη ὁ Παμπρέπιος, τὸν ὁποῖον ὁμοῦς ὁ Δαμάσκιος ἀπεικονίζει μὲ μελανὰ χρώματα.

Ὅχι πολὺ ἀργότερα, ἀπὸ τὸ 500, ὁ Δαμάσκιος ἔγινε διάδοχος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, εἰς τὴν ὁποίαν προσέδωσε ἰδιαίτεραν αἴγλην καὶ συνετέλεσε εἰς τὴν μεγίστην διάδοσιν τῶν ἰδεῶν της.

Τὸ ἔτος 529, διατάσσει, ὡς γνωστόν, ὁ Ἰουστινιανὸς — “μέγιστος διαφθορεὺς τῶν εὖ καθεστώτων” (Προκόπιος, *Ἀνέκδοτα*, 6.21) — τὴν παῦσιν λειτουργίας τῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Δαμάσκιος — ἄνω τῶν ἐξήντα ἐτῶν τότε — ἀποφασίζει νὰ φύγη μαζὶ μὲ τοὺς φίλους καὶ συμφιλοσόφους του ὀριστικῶς ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς αὐτοκρατορίας καὶ νὰ μεταφέρῃ τὴν Σχολὴν εἰς τὴν Περσίαν, καὶ δὴ εἰς τὴν Κτησιφῶντα, πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου. Ὁ Πέρσης βασιλεὺς Χοσρόης ἦτο πεπαιδευμένος καὶ εἶχε μελετήσει τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους, γεγονός τὸ ὁποῖο συνετέλεσε εἰς τὴν οἰκοδόμησιν στενῆς σχέσεως μετὰ τῶν ἐξ Ἑλλάδος φιλοσόφων. Ὡστόσο, ἡ τυραννικότης του κατέστησε ἀνυπόφορον τὴν ἐκεῖ παρεαμονίην των, ὅποτε ἀπεφάσισαν ὅτι ἦτο προτιμώτερον νὰ ἐπιστρέψουν. Ἡ εὐκαιρία ἐδόθη καὶ εἰς τὴν συνθήκην εἰρήνης τὴν ὁποίαν ὑπέγραψε ἡ Περσία μὲ τὸ Βυζάντιον τὸ 532 συνεφωνήθη ἡ ἐπιστροφή τῶν φιλοσόφων ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ ὑποχρεοῦντο νὰ μεταβάλλουν τὰς πεποιθήσεις των.

Πιθανώτατα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Κάρρας (Χαρρὰν) τῆς Μεσοποταμίας, τὴν “Ἑλλήνων πόλιν” κατὰ τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, τὴν πόλιν ὅπου, λόγῳ τῆς μεθοριακῆς της θέσεως μετὰ βυζαντινῆς καὶ περσικῆς ἐπικρατείας, ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων της ἐθροισκεύετο κατὰ τὰ πάτρια.

Ἡ συνεισφορὰ τοῦ Δαμασκίου ἔγκειται εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ εἰς τὴν περαιτέρω οἰκοδόμησιν ἐπὶ τῆς εὐρυτάτης ἐργασίας τοῦ Ἰαμβλίου καὶ τοῦ Πρόκλου. “Ἄνθρωπος ζητικώτατος” ὁ Δαμάσκιος δὲν ἐδίστασε νὰ θέσῃ εἰς τὴν βάσανον τῶν ἐξαντλητικῶν συλλογισμῶν (*ἀποριῶν καὶ λύσεων*) τὸν μέχρι τοῦδε φιλοσοφικὸν στοχασμὸν.

Ὀλόκληρα μᾶς σώζονται τὰ ἔργα του “Ἀπορίαι καὶ Λύσεις περὶ τῶν Πρώτων Ἀρχῶν”, τὰ Σχόλια εἰς τὸν Παρμενίδην, εἰς τὸν Φαῖδωνα καὶ εἰς τὸν Φίληβον. Ἀποσπασματικῶς μᾶς σώζονται μετὰ ἄλλων τὰ Σχόλιά του εἰς τὸν Πρῶτον Ἀλκιβιάδην τοῦ Πλάτωνος, τὰ Σχόλιά του εἰς τὸ “Περὶ Οὐρανοῦ” καὶ μία μελέτη διὰ τὰ “Μετεωρολογικὰ” τοῦ Ἀριστοτέλους, καθὼς καὶ ἡ “Φιλόσοφος Ἱστορία” (ἢ “Βίος τοῦ Ἰσιδώρου”), ἔργον ἐνδιαφέρον, εἰς τὸ ὁποῖον καταγράφονται περιστατικὰ ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς.

Γνωρίζομε ἐπίσης ὅτι συνέθεσε Σχόλια εἰς τὴν Πολιτείαν, τὸν Φαῖδρον, τὸν

Τίμαιον, τὸν Σοφιστὴν καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Πλάτωνος, καθὼς καὶ εἰς τὰ Χαλδαϊκὰ Λόγια.

Ἀποσπάσματα τοῦ Δαμασκίου

Ἔχοντες βαθυτάτην ἐπίγνωσιν ὅτι ἡ παράθεσις ὀλίγων ἀποσπασμάτων δὲν ἀρκεῖ οὔτε κατ' ἐλάχιστον διὰ τὴν προσέγγισιν τῆς διανοήσεως τοῦ Δαμασκίου, παραθέτομε ὡστόσον ὀλίγα δείγματα τῆς σκέψεώς του, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ μίαν πρόγευσιν τῆς φιλοσοφικῆς του σκέψεως.

1) Περὶ τοῦ Ἀπορρήτου

Λέγει ὁ Δαμάσκιος περὶ τοῦ Ἀπορρήτου, τὸ ὁποῖο τοποθετεῖ πρὸ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐνός (*Περὶ πρώτων ἀρχῶν*, R I, 6E-8; = W-C I 8-9)

«Εἰ δὲ αὐτὰ ταῦτα περὶ αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι ἀπόρρητον, ὅτι ἄδυτον τῶν πάντων, ὅτι ἀπερινόητον, περιτρεπόμεθα τῷ λόγῳ, εἰδέναι χρὴ ὅτι ταῦτα ὀνόματά ἐστι καὶ νοήματα τῶν ἡμετέρων ὠδίνων ὅσαι πολυπραγμανεῖν ἐκεῖνο τολμῶσιν, ἐν προθύροις ἐστηκυιῶν τοῦ ἀδύτου, καὶ οὐδὲν μὲν τῶν ἐκείνου ἐξαγγελουσῶν, τὰ δὲ οἰκεία πάθη περὶ αὐτὸ καὶ τὰς ἀπορίας τε καὶ ἀτευξίας ἐαυτῶν μνηνουςῶν, οὐδὲ σαφῶς, ἀλλὰ δι' ἔνδειξιν, καὶ ταῦτα τοῖς ἐπαίειν καὶ τούτων δυναμένοις.»

Ἄλλὰ τὰς ὠδίνας ὀρῶμεν τὰς ἡμετέρας καὶ περὶ τὸ ἐν ταῦτα πασχούσας, καὶ τὸν ὅμοιον τρόπον ἀδημονούσας τε καὶ περιτρεπομένας. Τὸ γὰρ δὴ ἐν, φησὶν ὁ Πλάτων, εἰ ἔστιν, οὐδὲ ἐν ἔστιν· εἰ δ' οὐκ ἔστιν, οὐδεὶς αὐτῷ λόγος ἀρμόσει, ὥστε οὐδὲ ἀπόφασις· ἀλλ' οὐδὲ ὄνομα, οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἀπλοῦν· οὐδέ τις δόξα, οὐδὲ ἐπιστήμη, οὐδὲ γὰρ αὐταὶ ἀπλαῖ· οὐδὲ αὐτὸς ὁ νοῦς ἀπλοῦς, ὥστε πάντα ἄγνωστόν τε καὶ ἄρρητον τὸ ἐν. Τί οὖν ἄλλο τι τοῦ ἀρρήτου ἐπέκεινα ἐπιζητούμεν;»

«Ἐὰν λοιπόν, λέγοντας αὐτὰ ἀκριβῶς σχετικὰ μ' ἐκεῖνο [ἐνν. τὸ Ἀπόρρητον], ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἄρρητον, ὅτι ἀποτελεῖ τὸ ἄδυτον τῶν πάντων, ὅτι εἶναι ἀκατανόητον,

ἀνατρέπομε τὸν λόγον μας, πρέπει νὰ γνωρίζωμε ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀπλῶς ὀνόματα καὶ συλλήψεις τῶν ἰδικῶν μας νοητικῶν ὠδίνων, αἱ ὁποῖαι τολμοῦν περὶ αὐτοῦ νὰ πολυπραγμονοῦν, ἰστάμεναι πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἀδύτου, χωρὶς νὰ ἀναγγέλλουν κάτι περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ φανερόντας ἀπλῶς τὴν ἰδικὴν τῶν ἐπωδυνον προσπάθειαν διὰ τὴν κατανόησιν του, τὴν ἀμηχανίαν καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν, καὶ οὔτε κἀν σαφῶς, ἀλλὰ δι' ὑπαινιγμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπευθύνονται μόνον εἰς ὅσους δύνανται νὰ τοὺς ἐννοήσουν.

Ἄλλὰ βλέπομε ὅτι αἱ ὠδίνες μας πᾶσχουν τὰ αὐτὰ καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὸ Ἔν καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον ἀδημονοῦν καὶ ὑφίστανται ἀνατροπᾶς. Πράγματι, τὸ Ἔν, λέγει ὁ Πλάτων (*Παρμ.* 141 e 10 - 142 a 6), ἐὰν ὑπάρχη δὲν εἶναι οὔτε Ἔν· ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχη, οὐδεὶς λόγος δύνται νὰ τὸ περιγράψῃ, ἐπομένως οὔτε ἡ ἄρνησις. Ἄλλ' οὔτε καὶ ὄνομα δύνται νὰ τὸ περιγράψῃ, διότι καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλοῦν, οὔτε κάποια **θεωρητικὴ τοποθέτησις**, διότι οὔτε αὐτὴ εἶναι ἀπλῆ, οὔτε κάποια ἐπιστημονικὴ ἐξήγησις, διότι οὔτε αὐτὴ εἶναι ἀπλῆ· οὔτε ὁ νοῦς δὲν εἶναι ἀπλοῦς, ἄρα τὸ Ἔν εἶναι παντελῶς ἄγνωστον καὶ ἄρρητον. Τί ἄλλο λοιπὸν ἀναζητοῦμε ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἄρρητον ἐπέκεινα;»

2) Περὶ τῶν δύο Κοσμογονικῶν Οὐσιῶν

Ἔχουν ἐνδιαφέρον αἱ διευκρίνισις ἐδῶ τοῦ Δαμασκίου ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν δύο Οὐσιῶν (ἔ.ἀ. R I 91 = W-C II 10):

«Ὡς οὖν μονὰς καὶ πέρας καὶ ὑπαρξίς καὶ Αἰθήρ, εἰ βούλει, ἐν τούτοις μὲν τοῖς διωρισμένοις ἄλλο καὶ ἄλλο, καθάπερ καὶ τὰ ὀνόματα ἔχει, ἐκεῖ δὲ μιᾶς φύσεως πάντα ἐστὶ παραδείγματα ἢ σύμβολα, οὕτω καὶ τὸ ἔν, εἰ καὶ ἄλλο παρ' ἕκαστον τούτων, ἀλλ' ἐκεῖ τῆς αὐτῆς ἐνδειγμα καὶ τοῦτο φύσεως. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐτέρας καὶ μετὰ τὴν εἰρημένην τεταγμένης ἔστω κατὰ τινα ἀναλογίαν ὑπόδειγμα· ἥς καὶ τὸ ἄπειρον καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς καὶ ἡ δύναμις καὶ τὸ Χάος, καὶ ὅ,τι ἂν τις ἄλλο πρὸς γνωριμωτέραν παράστασιν ἐπινοήσειεν».

«Ἐνῶ ἡ μονὰς, λοιπὸν, καὶ τὸ πέρας καὶ ὁ πατήρ, καὶ ἡ ὑπαρξίς καὶ ὁ αἰθήρ, ἐὰν θέλεις, εἰς τὰ καθωρισμένα ἀντικείμενα ἐδῶ κάτω σημαίνουν κάτι διαφορετικὸν

ἕκαστον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ ὄνομά των, ἐκεῖ ἀποτελοῦν ἐνδεικτικὰς περιγραφικὰς ἐκφράσεις ἢ συμβολικὰ ὀνόματα μιᾶς καὶ μόνης οὐσίας· τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ Ἔν, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ διάφορον τῶν ἀνωτέρω, ἀναφέρεται ἐκεῖ εἰς τὴν αὐτὴν οὐσίαν. Ὁμοίως καὶ τὰ “πολλὰ” ἄς νοηθοῦν ὡς ἀναλογικὴ ἔνδειξις τῆς ἐτέρας οὐσίας, τῆς μετὰ ταύτην τεταγμένης, τῆς ὁποίας ἐναλλακτικαὶ ὀνομασίαι εἶναι καὶ τὸ ἄπειρον καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς καὶ ἡ δύναμις καὶ τὸ Χάος καὶ ὅ,τι ἄλλο θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐπινοήσῃ πρὸς πλεόν παραστατικὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς».

λέγει δὲ εἰδικῶς διὰ τὴν Μεριστὴν Οὐσίαν: (ἔ.ἀ. R I 96-97 = W-C 18):

**«Τὸ δὲ οὐχ ἓν τοῦτο φήσουσιν οἱ μὲν ἄπειρον, οἱ δὲ Χάος, οἱ δὲ ἀόριστον
δυάδα, οἱ δὲ καὶ πλῆθος ἂν εἴποιεν· διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄν λέγεται μικτόν ὅτι
ἠνωμένον ἐξ ἑνός τε καὶ οὐχ ἑνός».**

«Τὸ μὴ-ἓν αὐτὸ ἄλλοι θὰ τὸ ἀποκαλέσουσιν ἄπειρον, ἄλλοι Χάος, ἄλλοι ἀόριστον
δυάδα, ἐνῶ ἄλλοι πλῆθος, δι’ αὐτὸ καὶ τὸ ὄν λέγεται “μικτόν”: ἐπειδὴ προκύπτει
ἐκ τῆς ἐνώσεως τοῦ ἑνός καὶ τοῦ μὴ-ἑνός».

